

«ΕΜΝΗΣΘΗΝ ΗΜΕΡΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΩΝ»

**ΠΑΝΑΓΙΑ ΚΑΜΑΡΙΩΤΙΣΣΑ Η ΕΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ ΑΠΟΡΦΑΝΕΜΕΝΗ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΗΣ**

Παρήλθαν ως ροή ύδατος ρύακος περίπου είκοσι και πέντε έτη από εκείνο το ηλιόλουστο και ηλιόκαυστο, μυρίπνοο και εμποτισμένο με την θαλάσσια αύρα των Πριγκηποννήσων πρωινό του θεομητορικού Αυγούστου, όταν σεπτή αδεία και ολοθύμω ευλογία του προσκυνητού ημών Αυθέντου και Δεσπότη, Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου Βαρθολομαίου ο γράφων ως νεαρός ιστορικός ερευνητής ορμώμενος εκ της παλαιφάτου πατριαρχικής Ιεράς Μητροπόλεως Μαρωνείας και Κομοτηνής ευρέθη στον «Λόφο της Ελπίδος ή των Παπάδων» της καταφύτου και ερατινής καλλονής νήσου Χάλκης και διέβη το κατώφλι της παλαιφάτου και περιπύστου Ιεράς εν Χάλκη Θεολογικής Σχολής του Πρωτοθρόνου και Πρωτευθύνου εν Ορθοδόξοις Οικουμενικού Πατριαρχείου για να ερευνήσει και μελετήσει στην ιστορική βιβλιοθήκη και στο πολύτιμο αρχείο της απορφανεμένης και «εν σιγή δεομένης» Θεολογικής Σχολής.

Η ανάβαση της καλλιμαρμάρου κλίμακος οδήγησε τον εν εκστάσει όντα νεαρό φιλόστορα ερευνητή και εραστή του ανεσπέρου και τηλαυγεστάτου «Φωτός Φαναρίου» και της πολύμαρτυρικής ανθισταμένης Πολίτικης Ρωμηοσύνης στον δεύτερο όροφο της περιπύστου Σχολής όπου δύο γεγονότα αρχικώς και διαχρονικώς εσφράγισαν ανεξίτηλα τις αισθήσεις του, ήτοι η συνάντηση με ένα οσιακό πρόσωπο, τον πολίο και οσιακό τω όντι Ηγούμενο της Ιεράς Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής Αγίας Τριάδος Χάλκης, Μητροπολίτη Θεοδωρουπόλεως Γερμανό, και η εμμοτική στάση του βλέμματος σε ένα αγνώστου προελεύσεως τότε στον ίδιο εκπάγλου κάλλους ξυλόγλυπτο τέμπλο, το οποίο ευρίσκετο εναποτεθέν σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο πλησίον της μεγάλης αιθούσης της Σχολής. Η ενημέρωση του νεαρού ερευνητού από τον Μητροπολίτη Θεοδωρουπόλεως Γερμανό ότι πρόκειται για το διασωθέν και μεταφερθέν εν έτει 1942 από τους μαθητές της Θεολογικής Σχολής τέμπλο της Ιεράς Μονής Παναγίας Καμαριωτίσσης Χάλκης εχαράχθη εφάπαξ και ανεξίτηλα, μνημονικώς και εικονικώς, ώστε μετά την παρέλευση τόσων ετών διά της αναθηματικής ταύτης γραφής «μνεΐαν ποιούμεθα», ευλαβώς και αλησμονήτως, της απορφανεμένης Ιεράς Βυζαντινής Μονής Παναγίας της Καμαριωτίσσης Χάλκης.

Πανδαμάτωρ ο χρόνος και πατήρ της λήθης σχεδόν πάντοτε εκπορθεί την μνήμη, αλλά και ηττάται όταν η της μνημοσύνης γραφή εγείρει ακόμη και τα αφανισθέντα και καταληφθέντα, εγκαταλειφθέντα και ερειπωθέντα, αλειτούργητα και ιερώτατα σεβάσματα της πολιτικής Ρωμηοσύνης και του μαρτυρικού Γένους. Τούτο το πάντων ιερώτατο χρέος, το όντως ανεξόφλητο χρέος μνημοσύνης, επισημαίνει ο πολός Ακύλας Μήλλας όταν εν έτει 1998 έγραφε: *«Μισός μόλις αιώνας στάθηκε, φαίνεται, αρκετός για να ξεχαστεί από τη ρωμηοσύνη, σε μιά ένθεν και ένθεν παρασιώπηση και ηθελημένη ίσως αμνημοσύνη, η Παναγία η Καμαριώτισσα και το μοναστήρι της, το ιστορικότερο ασφαλώς από τα ελάχιστα προσκυνήματα που παρέμεναν στα χέρια των Γραικών μετά την κατάλυση της Αυτοκρατορίας τους. Έχουν ήδη παρέλθει πενήντα έξι χρόνια από το βροχερό εκείνο απόβραδο που, σε θλιβερή λιτανεία, μαθητές της Θεολογικής μετέφεραν ό,τι μπόρεσαν και ό,τι τους επετράπη να μεταφέρουν από το άτυχο παρεκκλήσιο, που κτιτόρισσά του υπήρξε, ως λέγεται, μία μελαγχολική πριγκίπισσα της μακρινής Τραπεζούντας των Μεγαλοκομνηνών. Και θα έμεναν*

αμνημόνευτοι έκτοτε οι τάφοι των κεκοιμημένων πατριαρχών, των ηγουμένων και καλογήρων και κατασκαμμένες οι ταφόπλακες όλων εκείνων των λογάδων που σφράγισαν με το πέραςμά τους την ιστορική πορεία της πολιτικής Ρωμοσύνης».

Η αναφορά του λογιωτάτου Καθηγούμενου της Πατριαρχικής Ιεράς Μονής Παναγίας Τατάρνης Ευρυτανίας Αρχιμ. Δοσιθέου τόσο στους λειτουργούντες ενοριακούς και Μοναστηριακούς ναούς της Θεομήτορος στην Θεοτοκούπολη Κωνσταντινούπολη και στα Πριγκηπόννησα, όσο και σε εκείνους οι οποίοι καίτοι είναι αλειτούργητοι ορατώς αλλ' εν λειτουργία αοράτως, αναδεικνύει το «χρεωστικόν πάθος», της πάση θυσία και ιερῶ ζήλω διατηρήσεως ασβέστου της φλογός της μνημοσύνης για τα ιερώτατα σεβάσματα του ευσεβούς, φιλοχρίστου και θεοτοκοφίλου Ρωμαϊκού Γένους και της Πολιτικής Ρωμοσύνης. Εξ αφορμής δε της περί της Ιεράς Μονής της Παναγίας Καμαριωτίσσης γραφής του, καταγράφει: *«Η Μονή αὐτή δεν υπάρχει πλέον. Τα κτίρια κατελήφθησαν το 1942 υπό του κράτους διά να λειτουργήσῃ Σχολή Διαβιβάσεως. Υπάρχει ὅμως εἰσέτι κλειστός γυμνός και αλειτούργητος ο ναός της Υπεραγίας Θεοτόκου. Οὗτος ἦν πρότερον παρεκκλήσιον της Μονής του Τιμίου Προδρόμου. Το καθολικόν αὐτῆς κατεστράφη ολοσχερῶς, ἔμεινε δε ο ναός της Παναγίας, ὅστις κτίσμα ἐστί του ΙΑ' αἰῶνος. Εἶναι ο μοναδικός ναός των Πριγκιποννήσων, ὅστις ἴσταται ὀρθός ἀπό τότε. Ναός σπανίας ἀρχιτεκτονικῆς, εἶναι τρουλαῖος τετράκογχος μετά προστώου...»*

Μη νομισθῆ ὅτι ἡ τιμὴ της Θεοτόκου ἐν τῇ Πόλει περιορίζεται μόνον εἰς τοὺς υπάρχοντας ναούς. Πάντες οἱ ναοὶ ἔχουσι τὰς ἱεράς της Θεοτόκου εἰκόνας, ἀς και ἰδιαιτέρως τιμῶσι πάντες οἱ Ρωμηιοὶ και εἰς αὐτὰς προσεύχονται και εἰς αὐτὰς προσέρχονται κατὰ τὰς παρακλήσεις. Και δεν υπάρχει ρωμαϊκὸ σπῆτι που να μὴ ἔχη εἰς τὸ εἰκονοστάσιόν του μίαν της Θεοτόκου εἰκόνα, εἴτε ἐκ προγόνων, εἴτε σύγχρονον, καλλιτεχνικὴν ἢ και ἀπλῶς χαρτίνην.

Πάσαι, ὅμως, ἔχουσι εἰς τὴν ἐκφρασίν των μίαν λύπην. Μίαν πίκραν και αἰσθάνεται τις ὅτι ἐκ του στήθους της Θεομήτορος ἐξέρχεται εἰς ἀλάλητος στεναγμός. Διὰ τί ἀραγε;»

Τα περί της θεσπεσπίου τοποθεσίας ὅπου ἐπὶ της πεπληρωμένης πευκοφύτου και ἐν γένει καταφύτου βλαστήσεως της νήσου Χάλκης ἀνηγέρθη ἡ της Θεομήτορος Ἱερά Μονή καθώς και τα περί της αποδοθείσης προσωνομίας αὐτῆς ὡς «Καμαριωτίσσης» ἢ «Κουμαριωτίσσης» διασώζονται διὰ της γραφῆς του Ἀκύλα Μήλλα, ο οποίος γράφει ὅτι: *«κτισμένη ἡ Μονὴ της Παναγίας "ἐπὶ κοιλάδος υπερκειμένης εἰς ἀρκετόν ἐκ της θαλάσσης ὕψος", διάσελο που σχηματίζουν οἱ δύο πευκόφυτοι λόφοι της Χάλκης των Πριγκηποννήσων, που ὀφείλε τὴν προσωνομία στον περίφημο χαλκὸ της... στο διάσελο αὐτό, "θέαν ἐξαισίαν" και "ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἐκ πιτύων δάσους", δέσποξε ἀπὸ χρόνους παμπάλαιους ο τρούλος της Θεοτόκου, της επικαλουμένης Καμαριωτίσσης "ἐνεκα της ἐπὶ του τοίχους και κάτωθεν ἀψίδος ἐξωγραφημένης εἰκόνας της Θεομήτορος».*

Καμαριωτίσση τὴν ἠθέλαν παρετυμολογικὰ οἱ ντόπιοι Χαλκιανοί, θαλασσινοὶ οἱ περισσότεροι, ἄνθρωποι ἀπλοὶ, ἀμπελοουργοὶ και μπαχτεβαναῖοι, παραφράζοντας τὴν ὀνομασία της, λόγω των πυκνῶν θάμνων, των κουμαριῶν, που περιστοιχίζαν τὸν «θολοσκέπαστο» ἀπὸ τις φλαμουριές και τὰ πλατάνια περίβολό της. Να θυμίσουμε πως, μέχρι και πρόσφατα, τὰ Πριγκηπόννησα ἐξακολουθούσαν να παραμένουν ἀκραιφνῶς ἐλληνικά, με τις σκῆτες και τὰ μοναστήρια να πλαισιώνουν τις χώρες τους, και των βουνῶν τους «...τις κορφές», κατὰ τὸν ἐκ Φαναρίου ποιητῆ, «εὐλογημένες ἀπὸ χέρια ἡγουμένων καλῶν ἡμερῶν».

Σημειωθῆτω ὅτι στον πρόναο, δεξιά στο βάθος και κάτω περίπου ἀπὸ τὸ κωδωνοστάσιο, τὸ ὁποῖο δεν υπάρχει πια, βρισκόταν ἡ ἀψίδα με τὴν ἱστορημένη ἀπὸ τὰ χρόνια του ἀνακαινιστῆ και μεγάλου ευεργέτου της παλαιφάτου αὐτῆς θεομητορικῆς μονῆς

Νικούσιου Παναγιωτάκη τοιχογραφία της Παναγίας, που προσέδωσε στη μονή την προσωνομία της Καμαριωτίσσης. Ο Ακύλας Μήλλας διασώζει και την πολύτιμη ιστορική πληροφορία ότι *«υποκάμισον βάρους οκάδων δώδεκα και εκατό δραμίων»*, έργο εξαιρετης αργυροτεχνικής, λεπτοურγημένο το 1759, αρωγή των *«συνδραμόντων και κοπιασάντων»* Δράκου και Ιωάννου, κάλυπτε την τοιχογραφία. Σε κρύπτη επάνω από την καμάρα, στο λεγόμενο *«μετέωρον κοιμητήριον»*, των Αγίων Νεομαρτύρων Δημητρίου του Χιοπολίτου και Παναγιώτη του Καισαρέως, το *«Αραιτζόπουλον»*, που είχαν ανακομισθεί από την Ιερά Μονή της Νήσου Πρώτης».

Η απαρχή της ανιδρύσεως της παλαιάτου και περιπύστου Ιεράς Μονής Παναγίας της Καμαριωτίσσης ή Κουμαρωτίσσης ανάγεται κατά τον ΙΑ΄ αιώνα. Τούτο πιστοποιείται συγκεκριμένως έχοντας ως τεκμήριο την μελέτη της σωζόμενης τοιχοποιΐας - πλινθοκτίστου τοιχοδομίας - του τετράκογχου σταυροειδούς ναΐσκου. Είναι δε μεμαρτυρημένο γεγονός ότι στην ειδυλλιακή αυτή τοποθεσία με την κατάφυτη και πυκνόφυτη βλάστηση ήδη από τους βυζαντινούς χρόνους είχαν εγκαταβιώσει σε σκήτες (σκηνίτες) πλείστοι όσοι αναχωρητές και ερημίτες, οι οποίοι συν τω χρόνω συνεκρότησαν το πρώτο μοναστικό - ασκητικό κοινόβιο. Για τον λόγο αυτό αν και οι ιστορικοί μελετητές αναφέρουν επισήμως ως κτήτορα της Ιεράς Μονής τον βυζαντινό αυτοκράτορα Ιωάννη Η΄ τον Παλαιολόγο, ο οποίος κατά τον ΙΕ΄ αιώνα ανήγειρε στη θέση του αρχικού κοινοβίου ναό και μονή επ' ονόματι του Τιμίου Προδρόμου, εντούτοις νεώτερες μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο η ανέγερση της πρώτης Μονής να ανάγεται σε χρόνους έτι παλαιότερους και ο αυτοκράτωρ Ιωάννης Η΄ Παλαιολόγος να επανέκτισε προϋπάρχουσα Μονή αφιερώνοντας το Καθολικό αυτής στον προστάτη Άγίο του, Ιωάννη τον Πρόδρομο. Τελικώς, το όλο κτιριακό μοναστηριακό συγκρότημα έμεινε γνωστό ως *«Ιερά Μονή Παναγίας Καμαριωτίσσης»*, αφού ο μικρός Θεομητορικός ναΐσκος είχε κρεμασμένη την καμπάνα του σε μία πετρόκτιστη καμάρα.

Αξία ιδιαίτερας μνείας είναι η παράδοση σύμφωνα με την οποία το ιερό παρεκκλήσιο της Παναγίας Καμαριωτίσσης συνεδέθη με μία θλιμμένη αυτοκρατόρισσα τους Βυζαντίου, την Μαρία Κομνηνή την Παλαιολογίνα, θυγατέρα του αυτοκράτορος της Τραπεζούντος Αλεξίου του Δ΄ και τρίτη σύζυγο του βυζαντινού αυτοκράτορος Ιωάννου Η΄ Παλαιολόγου, ο οποίος όταν επέστρεψε εν έτει 1440 στην Κωνσταντινούπολη, ύστερα από μακρά χρονική διάρκεια απουσίας του για πολιτικούς λόγους στο Μυστρά και στην Ιταλία, ήτοι στην Φλωρεντία και την Βενετία υπέρ της σωτηρίας της Βασιλεύουσας, η Αυγούστα Μαρία η Παλαιολογίνα είχε από μερικών εβδομάδων πεθάνει. Ο Ακύλας Μήλλας αναφέρει εν προκειμένω ότι *«Από τον νοσταλγικό αυτό σύνδεσμο ενθύμιο παρέμεινε το παρεκκλήσιο της Παναγίας, που ο τρούλος του υψώνεται, θλιβερό κατάλοιπο σήμερα, στον περίβολο των δοκίμων της Τουρκικής Ναυτικής Σχολής. Η παράδοση που την επαναλαμβάνουν και πολλοί ιστορικοί, θέλει τότε τον αυτοκράτορα να ανακαινίζει εκ βάθρων τη μονή, κτίζοντας μεγάλη ξυλόστεγη βασιλική δίπλα στον ναΐσκο της Παναγίας, που με δαπάνες της είχε ανεγείρει η κόρη των Μεγαλοκομνηνών»*.

Κατά τους δισέκτους χρόνους της οθωμανοκρατίας ευεργέτης της Θεομητορικής εν Χάλκη Ιεράς Μονής Καμαριωτίσσης ανεδείχθη, σύμφωνα με τα γραφόμενα του Μανουήλ Ι. Γεδεών, ο Αλέξανδρος ο του Ραούλ - Βόδα υιός, ο οποίος *«προσανατίθησι τη Μονή Καμαριωτίσσης το κτήμα Ααρών Βόδα, διότι η κατά Σωζόπολιν Μονή του Προδρόμου είχε προ μικρού καταστραφή υπό Τούρκων»*. Ο δε Οικουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος Δ΄, κατά την δευτέρα πατριαρχεία αυτού (1676-1679), κατά μήνα Ιούλιο του 1677, *«αφαιρεί από της*

εν Χάλκη μονής της Καμαριωτίσσης τον εν Επιβάταις ναόν της Οσίας Παρασκευής και αποκαθίστησιν αυτόν ενοριακόν της Μητροπόλεως Σηλυβρίας».

Όταν την 6η Αυγούστου του 1671 (ή κατ' άλλους το 1672) μεγάλη πυρκαγιά κατέκαυσε τον μεγάλο ξυλόστεγο ναό του Τιμίου Προδρόμου μετά του κτιριακού συγκροτήματος των κελίων, ενώ εσώθη μόνο ο σμικρότατος Θεομητορικός μετά τρούλου ναός της Παλαιολογίνας, έσπευσε ο Νικούσιος Παναγιωτάκης (1613-1673), Μέγας Δραγουμάνος της Υψηλής Πύλης και γενάρχης των αρχοντικών οίκων του Διπλοφάνου, ο οποίος επανανήγειρε την ιερά μονή και όταν ο μεγάτιμος και φιλογενής αυτός ανήρ της πολιτικής Ρωμηοσύνης εκοιμήθη στην Πολωνία, εταριχεύθη και κατόπιν επιθυμίας του μετεφέρθη και ετάφη με μεγάλες τιμές υπό του Σουλτάνου Μεχμέτ του Δ' στην Θεομητορική μονή και συγκεκριμένα στον από δεκαετιών κατεδαφισμένο σήμερα πια εξωνάρθηκα αυτής.

Κατά το έτος 1796, όταν είχαν παρέλθει περίπου εκατό έτη από τον θάνατο του Παναγιωτάκη και η Θεομητορική Μονή της Καμαριωτίσσης είχε περιπέσει σε αθλία κατάσταση, προσέτρεξε για την ριζική και εκ βάθρων ανοικοδόμηση αυτής ο Μέγας Δραγουμάνος της Υψηλής Πύλης, όντως μεγάτιμος και φιλογενής Ρωμής Αλέξανδρος Υψηλάντης (1726-1807), Ηγεμών της Βλαχίας και της Μολδαβίας, νυμφευμένος με την τρισεγγονη του μεγαλοευεργέτου Παναγιωτάκη, Δόμνα Αικατερίνη, η οποία προσέφερε ως δωρήματα ευλαβείας στην παλαιά θεομητορική μονή, πορφυρά βήλα και μεταξωτά χρυσοκεντήματα με τους αετούς και τα οικόσημα των ηγεμόνων της Βλαχίας και της Μολδαβίας, τα λεγόμενα, όπως αναφέρει ο Ακύλας Μήλλας, «αυθεντικά», τα οποία υπήρχαν ανηρημένα ένθεν και ένθεν της «κατάφορτης με τάματα πιστών, Χριστιανών και Μουσουλμάνων» καμάρας.

Ο νέος μέγας ευεργέτης της Ιεράς Μονής Θεοτόκου Καμαριωτίσσης, Ηγεμών Αλέξανδρος Υψηλάντης, επροίκισε αυτήν με πολλά και πλούσια μετοχία στο Βουκουρέστι και στη γειτονική νήσο Πρώτη, η οποία μεθ' όλα τα μοναστήρια, τα λειβάδια και τους αιγιαλούς της απετέλεσαν μοναστηριακή περιουσία της νεοανεγείσης περιλάμπρου και παγκάλου θεομητορικής μονής. Ο πολύς Μανουήλ Ι. Γεδεών αναφέρει ότι από την μεγάτιμη και φιλογενή οικογένεια των Υψηλάντων *«Αλεξάνδρου Ιωάννου Υψηλάντου, τω 1780, ηγεμόνος Βλαχίας, προσαρτάται το υπ' αυτού πλουτισθέν εν Βλαχία κτήμα Μαρικούτζας τη εν Χάλκη μονή Καμαριωτίσσης, ως μετόχιον αυτής, εχούσης ήδη μετόχιον και την εν τη Πρώτη μονήν, ορίζοντος ίνα διά των εισοδημάτων αυτών πάντων, μετά την αφαιρέσιν των εξόδων της διατηρήσεως της τε μονής και των μετοχίων αυτής, συντηρήται το συγκροτηθησόμενον εν Χάλκη σχολείον».* Άξιο μνείας είναι το γεγονός ότι στην ανέγερση της μονής συνεισέφεραν επίσης ο αοίδιμος Οικουμενικός Πατριάρχης Παΐσιος Β' και η κεντήστρα Μαριώρα, που αμφότεροι ενταφιάσθησαν στη Μονή.

Το εν γένει ανακαινιστικό έργο του φιλογένους Αλεξάνδρου Υψηλάντη αποσκοπούσε να κατακτήσει την Ιερά Θεομητορική Μονή της Χάλκης «ελληνομουσείον», κέντρον Ελληνικής Παιδείας», όπως ήταν και παλαιότερα, από τα πρώτα θρησκευτικά και πνευματικά κέντρα του Γένους. Ο Ακύλας Μήλλας καταγράφει επίσης ότι ο Αλέξανδρος Υψηλάντης *«εις μνήμην του πρώτου κτήτορα έκτισε δίπλα στο ναΐσκο της Θεοτόκου δεύτερο εκκλησάκι στο όνομα του Προδρόμου, στη θέση της μεγάλης παλαιάς βασιλικής του Παλαιολόγου. Είναι αυτό που σώζεται και σήμερα ως αποθήκη των ναυτικών, δίπλα στον τρούλλο της Καμαριωτίσσης».*

Το αντιδώρημα στο όλο ως άνω γιγαντιαίο ανοικοδομητικό ευεργετικό έργο του Αλεξάνδρου Υψηλάντη ήταν να έχει η οικογένειά του λόγο στην επιλογή και τον διορισμό

του Ηγουμένου της Μονής, αλλά λίγο αργότερα, κατά την διάρκεια της δευτέρας ηγεμονίας του περιέπεσε σε δυσμένεια και αφού τον συνέλαβαν, τον εκαρατόμησαν κατά μήνα Ιανουάριο του 1807. Η περιουσία του εδημεύθη και το τεράστιο κονάκι του στον Βόσπορο εδωρήθη υπό του Σουλτάνου στη Γαλλική Πρεσβεία.

Μία εν πολλοίς άγνωστη ιστορική πτυχή αφορά το γεγονός ότι στο λεγόμενο εντός της ιεράς μονής «κίосκι» του Αλεξάνδρου Υψηλάντου έλαβαν χώρα προεπαναστατικός πολλές συνάξεις των μελών της Φιλικής Εταιρείας στις οποίες ενίοτε μετείχε και ο εθνοϊερομάρτυς Οικουμενικός Πατριάρχης Άγιος Γρηγόριος ο Ε΄ (+1821). Τα γεγονότα αυτά λόγω και της επαναστάσεως της εθνικής παλιγγενεσίας υπήρξαν η κυρία αιτία να αποσιλωθεί η πλούσια ιερά μονή από τα πολλά μετόχιά της, να υποστεί τις ανάλογες συνέπειες και να απολέσει εφάπαξ και οριστικώς η οικογένεια Υψηλάντη την επιστασία της ιεράς θεομητορικής μονής.

Όταν μετά την πάροδο δεκαετίας το Οικουμενικό Πατριαρχείο ανέλαβε την διοίκηση, επιστασία και μέριμνα της παλαιφάτου θεομητορικής μονής της Καμαριωτίσσης και επί της πατριαρχείας Κωνσταντίου Α΄, βασιλεύοντος δε του Σουλτάνου Μαχμούτ του Β΄, στα νεόδμητα κτίρια της μονής εστεγάσθη εν έτει 1831 ή κατ' άλλους το 1833 το λεγόμενο «Ελληνικό Φροντιστήριο», το οποίο ίδρυσαν δεκαπέντε Ρωμηοί έμποροι τη συνδρομή του σοφού και φιλόμουσου Οικουμενικού Πατριάρχου Κωνσταντίου Α΄. Αργότερα δε αυτό κατέστη παγκοίνως γνωστό ως «Ελληνοεμπορική Σχολή» ή «Σχολή των Ελλήνων Εμπόρων», η οποία αν και το έτος 1905 υπέστη ζημιές λόγω σφοδρής πυρκαγιάς, εντούτοις λειτούργησε απροσκόπτως επί 80 συναπτά έτη, ήτοι μέχρι και το έτος 1915, όταν ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος διένυε το δεύτερο έτος αυτού, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι τα εν έτει 1875 ανοικοδομηθέντα μεγαλοπρεπή κτίρια χρησιμοποιούνται μέχρι και σήμερα υπό του τουρκικού κράτους, το οποίο παρανόμως απαλλοτριώσε εν μιά νυκτί και στεγάζει σε αυτά την Ναυτική Ακαδημία.

Τα περί της παρανόμου απαλλοτριώσεως υπό του τουρκικού κράτους αυτής καθ' εαυτής της Ιεράς Μονής Θεοτόκου Καμαριωτίσσης Χάλκης μεθ' όλων των μεγαλοπρεπεστάτων κτιρίων του συγκροτήματος αυτής κατά την διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου επιβεβαιώνουν τα όσα τεκμηριωμένα γράφει ο Ακύλας Μήλλας, ο οποίος εξ αφομής της υπό του Τουρκικού κράτους καταλήψεως του κτιρίου του στεγάζοντος το Ορφανοτροφείο Θηλέων στην εν Πριγκηποννήσοις νήσο πρώτη του οποίου τα ορφανά καθώς και εκείνα του Εθνικού Ορφανοτροφείου της Πριγκήπου είχαν μεταφερθεί στην Μονή της Καμαριωτίσσης, παρατηρεί ευστόχως ότι: *«Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος έβαλε πρόωρο τέλος στη ζωή του Ορφανοτροφείου, του οποίου τυχερό ήταν να στεγασθεί στην Πρώτη για μιά μόλις οκταετία. Με την κήρυξη του πολέμου, τον Ιανουάριο του 1915, οι Τουρκικές αρχές έσπευσαν να εκκενώσουν το κτίριο και το παρέδωσαν στους στρατιωτικούς που εγκατέστησαν σ' αυτό στρατό, κάτι το οποίο, επ' ευκαιρία του πολέμου, έγινε συστηματικά σε όλα σχεδόν τα ρωμέικα καθιδρύματα και μοναστήρια των Πριγκηποννήσων που ανέκαθεν εποφθαλμιούσαν οι Τούρκοι».*

Στο πλαίσιο αυτής της προμελετημένης πολιτικής, κατά μήνα Φεβρουάριο του 1915, κατόπιν αιτήματος του Υπουργείου των Στρατιωτικών, ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Θρησκευμάτων αξιόσε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο την παραχώρηση των ευρύχωρων κτιρίων της Μονής Καμαριωτίσσης για να φιλοξενήσουν νοσηλευομένους του τραυματίες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ μετ' ολίγον διά νέου υπουργικού «τεσκερέ» ορίζετο ρητώς και κατηγορηματικώς ότι η θεομητορική μονή της Καμαριωτίσσης απαλλοτριώνετο

μεθ' όλου του κτιριακού συγκροτήματος αυτής, προκειμένου να ιδρυθεί σε αυτή Ναυτική Στρατιωτική Σχολή.

Οι τουρκικές αρχές ουδόλως έλαβαν υπόψιν τους την σφοδρή αντίδραση του μαρτυρικού Οικουμενικού Πατριαρχείου και το τουρκικό υπουργείο των Στρατιωτικών διέταξε, όπερ και εγένετο, την κατάληψη στρατιωτικώς της Μονής. Στο σημείο αυτό άξια ιδιαίτερας μνείας είναι τα γραφόμενα του Ακύλα Μήλλα, ο οποίος αναφέρει ότι: *«και ενώ "τη μεγαλοθυμία" των κρατούντων μεταφέρονταν εσπευσμένως τρεις χιλιάδες τόμοι εντύπων και χειρογράφων, καθώς και αμφοτέρων των ναΐσκων τα σκεύη και κειμήλια, σε προσφυγή των Πατριαρχικών το Συμβούλιο του Κράτους δήλωνε ότι θεωρούσε την απόφαση πολύ ορθή και ότι "...η κυβέρνηση να μεν θα κρημνίση τας εν αυτή δύο εκκλησίας, αλλά δι' ιδίων εξόδων θα ανεγείρη δύο άλλας παρομίας, όπου αλλού ήθελεν εγκριθεί εκ συμφώνου υπό της Κυβερνήσεως και του Πατριαρχείου...»*.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο κατέβαλε αιματηρές προσπάθειες να περισώσει τουλάχιστον τον ιστορικό ναΐσκο της Θεοτόκου Καμαριωτίσσης με το επιχείρημα ότι επρόκειτο για ιστορικό μνημείο και όταν όλες οι απέλπιδες προσπάθειες εναυάγησαν, απετάθη στο Διασυμμαχικό Δικαστήριο ζητώντας την απόδοση της Ιεράς Μονής, όπερ και εγένετο, κατόπιν ενεργειών κάποιου Άγγλου αξιωματικού, ο οποίος συνοδεία αστυνομικών εκκένωσε την Ιερά Μονή, κατά μήνα Μάρτιο του έτους 1919, οπότε η φιλόστοργος και εσταυρωμένη Μήτηρ Αγία Μεγάλη του Χριστού Κωνσταντινουπολίτις Εκκλησία εγκατέστησε στο ταλαιπωρημένο κτίριο της θεομητορικής μονής την «Εθνική Στέγη» των προσφυγόπουλων ορφανών από την Μικρά Ασία, τα οποία ανήρχοντο περίπου σε εννιακόσια παιδιά, αγόρια και κορίτσια.

Έκτοτε, όπως προ πολλών ετών αοίδιμος πια Φαναριώτης Ιεράρχης μετ' άλγους ψυχής εξιστορούσε στον γράφοντα περί της καταληφθείσης παρανόμως και απορφανεμένης Ιεράς Μονής Θεοτόκου Καμαριωτίσσης, αναφέροντας ότι οι κρατούντες δεν έπαυαν να αναζητούν ευκαιρία για να επανακτήσουν το αχανές οικοδόμημα της θεομητορικής μονής, ενώ παράλληλα διεκδικούσαν κατά καιρούς και το περίλαμπρο κτίριο της Ιεράς Θεολογικής Σχολής Χάλκης, το οποίο τελικώς εσώθη επειδή το Οικουμενικό Πατριαρχείο διαρκούντος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου υπεχώρησε στις πιέσεις του τουρκικού κράτους και εγεύθη το πικρότερο ποτήριο αποδεχόμενο να θυσιάσει την Ιερά Μονή της Θεοτόκου Καμαριωτίσσης μεθ' όλου του κτιριακού συγκροτήματος αυτής προκειμένου να παραμείνει εν λειτουργία και υπό την διοίκηση και επιστασία του Οικουμενικού Πατριαρχείου η παλαιόφατος εν Χάλκη Ιερά Θεολογική Σχολή.

Τα ως άνω επιβεβαιώνει ο Ακύλας Μήλλας, ο οποίος γράφει ότι: *«Σ' αυτά τα δίσεκτα χρόνια θ' απαλλοτριωθεί οριστικά και η μονή της Παναγίας. Οι ναυτικοί προτάσσοντας και πάλι λόγους «στρατιωτικής ανάγκης», διεκδίκησαν αμφοτέρα τα συγκροτήματα, Θεολογικής και Εμπορικής. Ακολούθησαν ποικίλα διαβούλια και παζαρέματα και, τελικά, θεωρήθηκε «όφελος» η παραχώρηση της Παναγίας ως αντάλλαγμα της επίσημης καταχωρήσεως της Θεολογικής με την εκχώρηση τίτλων ιδιοκτησίας.*

Ας σημειωθεί πως, εξ αμελείας και των ημετέρων, μοναδικοί ως τότε τίτλοι ιδιοκτησίας υπήρχαν τα παλαιά σουλτανικά φερμάνια, τα οποία δεν ανεγνώριζαν, σπανίως δε ανανέωναν οι Νεότουρκοι... Ακούστηκε πως ο μετέπειτα Πατριάρχης Μάξιμος είχε αντιταχθεί σθεναρά τότε στην εσπευσμένη απόφαση των πολλών».

Η μαρτυρική Ιερά Μονή Θεοτόκου Καμαριωτίσσης υπέστη την απογύμνωσή της από τα ιερώτατα σεβάσματα αυτής όταν ένα βροχερό απόβραδο του 1942 *«πέρασαν βιαστικά τα*

ορφανά στην Πρίγκηπο και τα ξηλωμένα τέμπλα της Παναγίας και του Προδρόμου, τα προσκυνητάρια με τις δεσποτικές εικόνες, φορτωμένα όλα σε αραμπάδες, τα μετέφεραν στη Μονή της Αγίας Τριάδος. Στο θλιβερό έργο βοήθησαν οι μαθητές της Θεολογικής Σχολής, και τελευταίοι, ο παπα-Νικόλαος ο Χαρβαλιάς προσπάθησε να αφαιρέσει την αργυρή επένδυση, το βαρύτιμο υποκάμισο της Παναγίας. Μαζί με το ασήμωμα ξηλώθηκε τότε κι έπεσε όλο το κομμάτι του σοβά, κάτω απ' την καμάρα, όπου βρισκόταν ιστορημένη από χρόνια η τοιχογραφία».

Ένα εν τέλει ιστορικής μνήμης και τιμής, μνείαν ποιούμεθα των ονομάτων των πάλαι ποτέ ενταφιασθέντων εντός της Θεομητορικής Ιεράς Μονής αιδιίμων Οικουμενικών Πατριαρχών, Μητροπολιτών και λοιπών ευεργετών του ιερωτάτου αυτού σεβάσματος του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Πολίτικης Ρωμηοσύνης. Σύμφωνα λοιπόν με τα ιστορικά τεκμήρια, τα οποία διασώζει ο Μανουήλ Ι. Γεδεών και ο Ακύλας Μήλλας, στην Ιερά Μονή Θεοτόκου Καμαριωτίσσης ενταφιάσθησαν οι Οικουμενικοί Πατριάρχες Διονύσιος Β' (+1554), «ην αυτός επεσκεύασεν», Τιμόθεος Α' ο Μαρμαρινός, Τιμόθεος Β' (1613-1620), ο μαρτυρικός τελευτήσας Κύριλλος Λούκαρις (+1638) του οποίου ο τάφος κατεστράφη ολοσχερώς μετά το 1942, ενώ το κρανίο του εφυλάσσετο εντός του θυσιαστηρίου του ναΐσκου Παρθένιος Β' (+1651), Παρθένιος Γ' (+1657), ο οποίος ήταν ενταφιασμένος πίσω από την κόγχη της Καμαριωτίσσης, Καλλίνικος Β' ο Ακαρνάν (+1702), Γαβριήλ Γ' (+1707) ο οποίος ήταν ενταφιασμένος στον ξυλόστεγο εξωνάρθηκα, αριστερά της εισόδου και δίπλα στο θαυμαστής τέχνης ξυλόγλυπτο παγκάκι, που κοσμεί σήμερα τον νάρθηκα της Ιεράς Μονής Αγίας Τριάδος Χάλκης, όπου εν έτει 1942 μετεφέρθη, ενώ πλησίον του Γαβριήλ Γ' ήταν ενταφιασμένος ο παραιτηθείς Μαρωνεΐας Νεόφυτος (+1816) και δεξιότερα της εισόδου ο Νικομηδείας Νικηφόρος (+1776).

Στον εξωνάρθηκα της Ιεράς Μονής ευρίσκετο ο τάφος της ευεργέτιδος αυτής, περιφήμου κεντήστρας Μαριώρας (+1758) και πλησίον αυτής ήταν ενταφιασμένος ο Ηγούμενος Αθανάσιος ο Μαλατέστας (+1704), επί της ηγουμενίας του οποίου είχε αντικατασταθεί το παλαιό ξυλόγλυπτο τέμπλο της Παναγίας Καμαριωτίσσης. Στο λιθόκτιστο πρόναο και σε σημείο ευρισκόμενο προ της εφεστίου ιεράς εικόνας της Θεοτόκου, η οποία σήμερα, μεταφερθείσα εν έτει 1942, σώζεται στην Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Χάλκης, υπήρχε ο τάφος του Οικουμενικού Πατριάρχου Παϊσίου Β' (+1756), ο οποίος και προ της κοιμήσεώς του, παραιτηθείς εφησύχαζε στην Ιερά Μονή Παναγίας Καμαριωτίσσης, όπως και ο Κωνσταντινουπόλεως Θεοδόσιος Β' (1769-1773). Παραπλεύρως υπήρχε ο τάφος «γυναικός τινός Χρυσάνθης ταφής οσίας αξιωθείσης» και πλησίον εκείτο το σκήνος του Ηρακλείας Αθανασίου.

Πάντα τα ως άνω ιερά και όσια της Εκκλησίας και του ευσεβούς Ρωμαϊκού Γένους εν μιά νυκτί του 1942 ως «άνθος εμαράνθησαν και ως όναρ παρήλθαν» ένεκα της δυσεβούς ροπής του κοσμοκράτορος. Περί δε των γενομένων και των μετέπειτα στην «βιασθείσα και απογυμνωθείσα» Ιερά Θεομητορική Μονή Παναγίας Καμαριωτίσσης, κατ' εκείνα το όντως δυσχείμερα και δίσεκτα έτη για το πολυμαρτυρικό Οικουμενικό Πατριαρχείο και την εσταυρωμένη Πολίτικη Ρωμηοσύνη, γράφει ουχί κάποιος επιλήσμων, ως συνήθως ημέτερος, αλλά ένας Τούρκος κάτοικος της νήσου Χάλκης, ο οποίος αποκαλύπτει ότι: «Μετά το 1942 που ο μπαχριές κατέλαβε το μοναστήρι, πραγματοποίησε νέες προσθήκες και επισκευές και εγκατέστησε σ' αυτό τη Σχολή των Ασυρματιστών του Πολεμικού Ναυτικού. Κανένας φυσικά δεν ενδιαφέρθηκε για τις εκκλησίες και τους ιστορικούς τάφους που έμειναν στον περίβολό του. Έξυσαν τα μωσαϊκά του παρεκκλησίου [εννοεί τις τοιχογραφίες], κρυφά τη νύχτα έσπασαν τις ταφόπετρες ψάχνοντας για θησαυρό. Ακούστηκε ακόμα πως ένας από τους

διοικητές της Σχολής διέταξε τον αξιωματικό της υπηρεσίας να γκρεμίσουν νύχτα την εκκλησία... και όταν αυτός ευσχήμως του υπέδειξε πως φρονιμότερο θα 'ταν να ενημερώσουν προηγουμένως τη Διεύθυνση των Αρχαιοτήτων, πληροφορήθηκαν για την σπουδαιότητα του μνημείου και παραιτήθηκαν της προσπάθειάς τους».

Εμνήσθημεν ημερών αρχαίων θεομητορικών περί της εν αιχμαλωσία απορφανεμένης και απογεγυμνωμένης παλαιφάτου και περιπύστου βυζαντινής Ιεράς Θεομητορικής Μονής Παναγίας Καμαριωτίσσης Χάλκης, επειδή η μνήμη νικά την λήθη και αθανатоποιεί τα ιερά και όσια του μαρτυρικού και ευσεβούς Ρωμαϊκού Γένους, το οποίο εισέτι προσκυνά και ασπάζεται, όπως και ο τότε νεαρός ιστορικός ερευνητής - νυν γράφων - τις θεία προνοία και θεομητορική παρεμβολή σεσωσμένες ιερές εικόνες του εικονοστασίου της μαρτυρικής Ιεράς Μονής Θεοτόκου Καμαριωτίσσης εντός της Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Ιεράς Μονής Αγίας Τριάδος Χάλκης και της Θεολογικής εν Χάλκη Σχολής.

Η δε θεομητορική ιστορική αυτή γραφή ανακαλεί αναποδράστως και αναποφεύκτως στη μνήμη του γράφοντος τα όσα εκ μυχίων καρδίας πάλαι ποτέ έγγραψε ο εκ της Μεγαλωνύμου Κοινότητος του Μεγάλου Ρεύματος Κωνσταντινουπόλεως Ρωμῆος ποιητής Παναγιώτης Σούτζος (1806-1868) διατραγωδώντας την επίσκεψή του σε διαλελυμένο μοναστήριο:

*«Εἰς τον ναό σου σήμερον το πένθος βασιλεύει/
Αἱ ἅγιοι εἰκόνες σου, τα ἱερά σου σκεύη/
κ' οἱ κρυσταλλώδεις λύχνοι σου ἠρπάγησαν αθρόοι/
καὶ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἐκάλυψεν ἡ Χλόη./
Τὸν ζευγολάτην μοναχόν του ὄρθρου τοῦ ἡ ὥρα/
μετὰ σημάντρου δὲν καλεῖ στο ἄροτρόν του τώρα./
Τὸ ζεύγος τοῦ τ' αροτρικόν βιαίως διελύθη/
Καὶ χεῖρας εὐεργέτιδας τὸ ἔθνος ἐστερήθη./
Ὡ βιαιότης ἀσεβής! Ὡ ἱεροσυλία!/
Γυμνώθησαν οἱ νάρθηκες, οἱ θόλοι, τα κελλία./
καὶ εἰς τῆς Μεταλήψεως τὴν ἀργυρὰν φιάλην/
Μεθὰ ο κλέπτης ἔφορος μ' ἀναΐδειαν μεγάλην./».*

Υ.Γ. Αφιερούται ἡ θεομητορική αὕτη γραφή στον χρησταῖς ἐλπίσι νεοεκλεγέντα Μητροπολίτη Γέροντα Πριγκηποννήσων Δημήτριο, τὸν ἀπὸ Σεβαστείας, μετὰ τῆς ολοθύμου εὐχής ἡ ἐν Πριγκηποννήσοις ἀρχιερατεία τοῦ να καταστῆ συνώνυμος τῆς ἀναστάσεως τῶν ὑπὸ τὸ ὠμοφόνιον αὐτοῦ ἱερωτάτων σεβασμάτων τῆς Πρωτοκλήτου καὶ Πρωτοθρόνου πολυμαρτυρικῶς καθηγιασμένης Μητρὸς Ἁγίας Μεγάλῆς τοῦ Χριστοῦ Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐσταυρωμένης Πολίτικῆς Ρωμηοσύνης. Γένοιτο!